

Права і обов'язки особи у сфері публічного адміністрування

План.

1. Законодавство України про адміністративну відповідальність
2. Адміністративні правопорушення (проступки): поняття та ознаки
3. Адміністративна відповідальність. Адміністративні стягнення
4. Провадження у справах про адмінпроступки. Порядок притягнення до адміністративної відповідальності
5. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх

1. Законодавство України про адміністративну відповідальність

Законодавство про адміністративну відповідальність визначає, які суспільно шкідливі діяння є адміністративними проступками та які стягнення застосовуються до осіб, що їх скоїли.

Законодавство України про адміністративну відповідальність складається з Кодексу України про адміністративні правопорушення від 7.12.1984 р. (далі - КпАП) та інших законів України. Юридичним базисом законодавства про адміністративну відповідальність є Конституція України. Закони України про адміністративні правопорушення до включення їх у встановленому порядку до КпАП застосовуються безпосередньо. Положення КпАП поширюються і на адміністративні правопорушення, відповідальність за вчинення яких передбачена законами, ще не включеними до КпАП. Крім КпАП відносини, пов'язані з адміністративною відповідальністю, регулюють такі закони як Митний кодекс, Повітряний кодекс, Закони „Про захист прав споживачів”, „Про боротьбу з корупцією”, „Про державну податкову службу України”, „Про охорону державного кордону”, тощо.

Завданням КпАП є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством.

КпАП складається з 33 глав – близько 330 статей.

2. Адміністративні правопорушення (проступки): поняття та ознаки

Згідно зі ст. 9 КпАП, адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Ознаками адміністративного проступку є:

а) Суспільна шкідливість - здатність адміністративного проступку заподіювати шкоди, небажаних наслідків охоронюваним законом суспільним відносинам;

б) Протиправність – законодавець забороняє певну дію (бездіяльність) і у законі визначає її як адміністративний проступок.

в) Караність – у разі скоєння особою діяння, визначеного законодавцем як адміністративний проступок, до такої особи застосовується адміністративна кара – стягнення.

г) Винність – наявність вини у правопорушника. *Виною* є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КпАП, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності. Випадкові (невинні) діяння не тягнуть адміністративної відповідальності.

Адміністративний проступок визнається вчиненням умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків. Адміністративний проступок визнається вчиненням з необережності, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити.

Адміністративна відповідальність за адміністративні проступки настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності.

При малозначності вчиненого адміністративного проступку орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням.

Підставою адміністративної відповідальності є вчинення особою діяння, яке містить склад адміністративного проступку, передбаченого КпАП. Склад адміністративного проступку – це сукупність встановлених

законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, які характеризують діяння як адміністративний проступок.

До *об'єктивних ознак* належать:

- *об'єкт* проступку (те, на що він посягає, чому завдає шкоди: суспільні відносини, інтереси) і

- *об'єктивна сторона* адмінпроступку, тобто ознаки, що визначають акт зовнішньої поведінки правопорушника, зовнішні ознаки, що характеризують:

- *протиправне діяння* (дія і бездіяльність),
- *шкідливий наслідок* (результат) – заподіяння шкоди об'єкту адміністративно-правової охорони внаслідок суспільно шкідливого діяння,
- *причиновий зв'язок* між ними (діянням і наслідком) за якого наслідок з внутрішньою закономірністю породжується діянням,
- місце,
- час,
- обстановку,
- спосіб,
- знаряддя і засоби скоєння адмінпроступку.

До *суб'єктивних ознак* належать:

- ознаки, що характеризують *суб'єкта* проступку – особу, що його скоїла (передусім вік і осудність),

- *суб'єктивна сторона проступку*:

- *вина* (у формі умислу чи необережності),
- *мотив* (спонукальна причина – користь, помста, ревнощі, неприязнь тощо);
- *мета* проступку (результат, якого прагне досягнути правопорушник).

Суб'єктом адмінпроступку є фізична осудна особа, яка вчинила адмінпроступок у віці, з якого відповідно до КпАП може наставати адміністративна відповідальність. Адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адмінпроступку 16-річного віку. Не підлягає адміністративній відповідальності особа, яка під час вчинення протиправної дії чи бездіяльності була в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабумства чи іншого хворобливого стану. Іноземці і особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України.

3. Адміністративна відповідальність.

Адміністративна відповідальність - це застосування передбачених КпАП заходів державного примусу до правопорушника для відновлення порушеного правопорядку та покарання особи, що скоїла адмінпроступок.

Це форма реалізації державою правоохоронних норм, яка в кінцевому підсумку, як правило, полягає в застосуванні до особи, що скоїла адмінпроступок, конкретних адміністративно-правових заходів примусового характеру - адміністративних стягнень.

Адміністративна відповідальність існує лише в межах охоронних правових відносин. Притягнення до адміністративної відповідальності починається зі складання протоколу про адміністративне правопорушення. Ці відносини врегульовані КпАП. Вони виникають переважно між державою в особі органів державної влади чи місцевого самоврядування, тощо; а також особою, що скоїла адмінпроступок. Змістом цих відносин є суб'єктивні права і юридичні обов'язки зазначених суб'єктів: держава, виявивши суспільно шкідливе діяння, повинна встановити особу, що його скоїла, зобов'язана розслідувати і, зрештою, розкрити правопорушення, встановивши об'єктивну істину відповідно до вимог закону, застосувати до такої особи передбачені законом стягнення. Порушник вправі захищатися, вимагати встановлення істини, застосування до нього законного і обґрунтованого стягнення.

Адміністративна відповідальність передбачає офіційну оцінку відповідними державними органами поведінки особи як адмінпроступку і полягає

у реалізації примусових заходів адміністративно-правового характеру, заснованих на нормах адміністративного права. Адміністративна відповідальність *настає* з моменту ухвалення постанови у справі про адміністративне правопорушення і містить у собі (у повному обсязі) такі компоненти: а) осуд від імені держави особи, що скоїла адмінпроступок, який виражається в ухваленні щодо неї постанови у справі про адміністративне правопорушення; б) накладення на цю особу стягнення; в) виконання постанови.

Адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративний проступок, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

За вчинення адмінпроступків можуть застосовуватись такі адміністративні стягнення:

1) попередження – офіційний осуд вчиненого проступку і застереження правопорушника від його повторення. Виноситься у письмовій формі;

2) штраф - грошове стягнення, що накладається на правопорушника у випадках і розмірі, встановлених КпАП та іншими законами України.;

3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення - примусове вилучення за рішенням суду і наступна реалізація з передачею вирученої суми колишньому власникові з відрахуванням витрат по реалізації вилученого предмета.;

4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення - примусове безоплатне передання цього предмета у власність держави за рішенням суду.;

5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання) застосовується на строк до трьох років за грубе або систематичне порушення порядку користування цим правом;

6) виправні роботи – відбуваються за місцем постійної роботи особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, з відрахуванням до 20% її заробітку в доход держави. Призначаються на строк до двох місяців районним (міським) судом (суддею);

7) адміністративний арешт - установлюється і застосовується лише у виняткових випадках за окремі види адміністративних правопорушень на строк до 15 діб. Адміністративний арешт призначається районним (міським) судом (суддею).

Законами України може бути встановлено й інші, крім зазначених у цій статті, види адміністративних стягнень. Законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок.

За один адміністративний проступок може бути накладено основне або основне і додаткове стягнення.

Оплатне вилучення та конфіскація предметів можуть застосовуватись як основні, так і додаткові адміністративні стягнення; інші адміністративні стягнення можуть застосовуватись тільки як основні.

4. Проведення у справах про адмінпроступки. Порядок притягнення до адміністративної відповідальності

Завданнями провадження в справах про адміністративні правопорушення є: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності.

І етап – порушення провадженні у справі і адмінрозслідування

Про вчинення адміністративного проступку складається протокол уповноваженими на те посадовою особою. Протокол не складається у випадках, коли відповідно до закону штраф накладається і стягується, а попередження фіксується на місці вчинення проступку. Однак якщо порушник оспорує стягнення, що на нього накладається за вчинення такого проступку, то протокол складається.

У протокол про адміністративне правопорушення зазначаються: дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу порушника; місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є; пояснення порушника; інші відомості, потрібні

для вирішення справи. Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі.

Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка вчинила адміністративний проступок. У разі відмови особи, яка вчинила проступок, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це. Особа, яка вчинила правопорушення, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви свого відмовлення від його підписання. При складенні протоколу порушникові роз'яснюються його права і обов'язки, про що робиться відмітка у протоколі.

З метою складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, порушника може бути доставлено в міліцію чи в штаб громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону працівником міліції або народним дружинником. Доставлення порушника має бути проведено в можливо короткий строк. Перебування доставленої особи в штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, приміщенні виконавчого органу сільської, селищної ради не може тривати більш як одну годину.

Протокол надсилається органів (посадовій особі), уповноваженому розглядати справу про адміністративне правопорушення.

II етап – розгляд справи і ухвалення постанови

Справа про адміністративний проступок розглядається не пізніше 15-денного строку з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи.

Справи про адмінпроступки розглядаються:

1) адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад;

2) виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад;

3) районними (міськими) судами (суддями);

4) органами внутрішніх справ, органами державних інспекцій та іншими органами (посадовими особами), уповноваженими на те КпАП.

Розгляд справи розпочинається з оголошення складу колегіального органу або представлення посадової особи, яка розглядає дану справу. Особа, що головує на засіданні колегіального органу або посадова особа, що розглядає справу, оголошує, яка справа підлягає розгляду, хто притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснює особам, які беруть участь у розгляді справи, їхні права і обов'язки. Після цього оголошується протокол про адміністративне правопорушення. На засіданні заслуховуються особи, які беруть участь у розгляді справи, досліджуються докази і вирішуються клопотання. У разі участі в розгляді справи прокурора заслуховується його висновок.

Орган (посадова особа) при розгляді справи про адміністративний проступок мусить з'ясувати: чи було вчинено адміністративний проступок, чи винна ця особа в його вчиненні, чи підлягає вона адміністративній відповідальності, чи є обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, чи заподіяно майнової шкоди, чи є підстави для передання матеріалів про адміністративний проступок на розгляд громадської організації, трудового колективу, а також з'ясувати інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. При розгляді колегіальним органом справи про адміністративне правопорушення ведеться протокол.

Розглянувши справу про адмінпроступок, орган (посадова особа) ухвалює постанову у справі. Постанова має містити: найменування органу (посадової особи), який ухвалив постанову, дату розгляду справи; відомості про особу, щодо якої розглядається справа; викладення обставин, установлених при розгляді справи; зазначення нормативного акта, який передбачає відповідальність за цей адмінпроступок; винесене у справі рішення. У постанові має бути вирішене питання про вилучені речі і документи, а також вказано про порядок і строк її оскарження. Постанова колегіального органу ухвалюється простою більшістю голосів членів колегіального органу, присутніх на засіданні. Постанова у справі про адмінпроступок підписується посадовою особою, яка розглянула справу, а постановою колегіального органу - головою засідання і секретарем цього органу.

У справі про адмінпроступок орган (посадова особа) ухвалює одну з таких постанов:

1) про накладення адміністративного стягнення;

2) про застосування заходів впливу на неповнолітнього від 16 до 18 років;

3) про закриття справи.

Стягнення за адміністративне правопорушення накладається у межах, установлених КпАП та іншими законами України. При накладенні стягнення враховуються характер вчиненого проступку, особа порушника,

ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність. Адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через 2 міс. з дня вчинення проступку, а при тривалому правопорушенні - два місяці з дня його виявлення.

Постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено.

Постанову у справі про адмінпроступок може бути оскаржено особою, щодо якої її винесено, а також потерпілим до вищого органу (через орган, що ухвалив таку постанову) чи до районного (міського суду) протягом 10 днів з дня ухвалення постанови.

Подання у встановлений строк скарги зупиняє виконання постанови про накладення адміністративного стягнення до розгляду скарги, за винятком постанов про застосування попередження, адміністративного арешту, а також у випадках накладення штрафу, що стягується на місці вчинення адміністративного правопорушення. Скарга і протест на постанову у справі про адмінпроступок розглядаються правомочними органами (посадовими особами) в 10-денний строк з дня їхнього надходження, якщо інше не встановлено законами України.

Орган (посадова особа) при розгляді скарги або протесту на постанову у справі про адмінпроступок перевіряє законність і обґрунтованість ухвалені постанови і виносить одне з таких рішень:

1) залишає постанову без зміни, а скаргу або протест без задоволення;

2) скасовує постанову і надсилає справу на новий розгляд;

3) скасовує постанову і закриває справу;

4) змінює захід стягнення в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність за адмінпроступок, з тим, однак, щоб стягнення не було посилено.

Рішення районного (міського) суду за скаргою на постанову у справі про адмінпроступок є остаточним і оскарженню в апеляційному порядку не підлягає.

III етап – виконання постанови у справі

Постанова про накладення адміністративного стягнення є обов'язковою для виконання державними і громадськими органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами і громадянами.

Постанова про накладення адміністративного стягнення підлягає виконанню, як правило, з моменту її винесення (якщо не була, наприклад, оскаржена).

Якщо особа, піддана адміністративному стягненню, протягом року з дня закінчення виконання стягнення не вчинила нового адмінпроступку, то ця особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню.

5. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх

За вчинення адміністративних проступків до неповнолітніх у віці від 16 до 18 років можуть бути застосовані такі заходи впливу:

1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;

2) застереження;

3) догана або сувора догана;

4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

На загальних підставах особи віком від 16 до 18 років підлягають адміністративній відповідальності у разі вчинення таких адміністративних проступків:

- Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах
- Дрібне розкрадання державного або колективного майна
- Порушення водіями правил експлуатації транспортних засобів, правил користування ременями безпеки або мотошоломами
- Експлуатація водіями транспортних засобів, номери агрегатів яких не відповідають записам у реєстраційних документах

- Перевищення водіями транспортних засобів швидкості руху, невиконання сигналів регулювання дорожнього руху, порушення правил перевезення людей та інших правил дорожнього руху
 - Участь водіїв мотоциклів та інших транспортних засобів у групових пересуванні, зупинці чи стоянці
 - Невиконання водіями вимог про зупинку, залишення місця дорожньо-транспортної пригоди
 - Перешкоджання проведенню огляду транспортних засобів
 - Порушення водіями транспортних засобів правил проїзду залізничних переїздів
 - Порушення водіями правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажів, шляхів, шляхових споруд чи іншого майна
 - Ненадання транспортних засобів працівникам міліції та медичним працівникам
 - Інші порушення правил дорожнього руху
 - Керування транспортними засобами особами, які не мають права керування або водіями, які не мають при собі чи не пред'явили для перевірки відповідних документів
 - Порушення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами, возями та іншими особами
 - Керування транспортними засобами особами, які перебувають у стані сп'яніння
 - Дрібне хуліганство
 - Стрільба з вогнепальної, холодної металеві чи пневматичної зброї в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку
 - Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця
 - Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї
 - Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів
 - Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік
 - Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів
 - Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів
 - Порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів
- Проте з урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб (за винятком випадків злісної непокоря законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця) можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені вище.
- Вчинення проступку неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує відповідальність за адміністративний проступок.
- Якщо у результаті вчинення адміністративного проступку заподіяно майнової шкоди громадянину, підприємству, установі або організації, неповнолітнім який досяг 16 років і має самостійний заробіток, а сума шкоди не перевищує одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян, суддя має право покласти на неповнолітнього відшкодування заподіяної шкоди або зобов'язати своєю працею усунути її.
- Інтереси неповнолітнього, який притягається до адміністративної відповідальності, мають право представляти їхні законні представники (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники).